

İSSN: 2224-5529, 2224-0829, 2223-5124, 2222-940X

ELMİ ƏSƏRLƏR

№ 3 (136)

- *Tarix və antropologiya*
- *Filologiya elmləri*
- *Pedaqogika*
- *Psixologiya*
- *İqtisad elmləri*
- *Hüquq elmləri*
- *Riyaziyyat və mexanika*
- *Fizika və astronomiya*
- *Kimya*
- *Texnika elmləri*
- *Yer elmləri və coğrafiya*
- *Tibb və əczaçılıq elmləri*
- *Biologiya elmləri və aqrar elmlər*
- *Fəlsəfə və sosiologiya*
- *Siyasi elmlər*
- *Sənətsüinaslıq və memarlıq*

Naxçıvan Dövlət Universiteti. "Elmi əsərlər".
*Jurnal 1997-ci il 13 fevral tarixdə
Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində
qeydiyyatdan keçmişdir. (Şəhadətnamə №550)*

TƏSİSÇİ:

Naxçıvan Dövlət Universiteti

BAŞ REDAKTOR:

Elbrus İsayev

Naxçıvan Dövlət Universitetinin rektoru

REDAKTORLAR:

Elsevər Əsədov

Hüseyn İmanov

SAHƏLƏR ÜZRƏ REDAKTORLAR

Riyaziyyat və mexanika elmləri üzrə sahə redaktoru:

Prof.Dr. Cavanşir Zeynalov (Azərbaycan)

Sənətsünaslıq və memarlıq elmləri üzrə sahə redaktoru:

Prof.Dr. İnara Məhərrəmov (Azərbaycan)

Filologiya üzrə sahə redaktoru:

Prof.Dr. Sədaqət Həsənova (Azərbaycan)

İqtisad elmləri üzrə sahə redaktoru:

Dos.Dr. Eltun İbrahimov (Azərbaycan)

Tibb və səhiyyə elmləri üzrə sahə redaktoru:

Prof.Dr. İsa Abdullayev (Azərbaycan)

Fəlsəfə və hüquq elmləri üzrə sahə redaktoru:

Prof.Dr. Məmməd Rzayev (Azərbaycan)

Tarix, antropologiya və siyasi elmlər üzrə sahə redaktoru:

Prof.Dr. Hacıfəxrəddin Səfərli (Azərbaycan)

Fizika üzrə sahə redaktoru:

Dos.Dr. Billurə Hacıyeva (Azərbaycan)

Pedaqogika, psixologiya, metodika üzrə sahə redaktoru:

Dos.Dr. Taleh Xəlilov (Azərbaycan)

Baytarlıq və kənd təsərrüfatı elmləri üzrə sahə redaktoru:

Dos.Dr. Mahir Məhərrəmov (Azərbaycan)

Hüquq və siyasi elmlər üzrə sahə redaktoru:

Dos.Dr. Qəhrəman Behbudov (Azərbaycan)

Təbiət elmləri üzrə sahə redaktoru:

Dos.Dr. Ənvər İbrahimov (Azərbaycan)

REDAKSİYA HEYƏTİ

Filologiya elmləri / Philological sciences / Филологические науки

Akad. İsa Həbibbəyli — Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (Azərbaycan)
Akad. Kamal Abdullayev — Azərbaycan Dillər Universiteti (Azərbaycan)
Akad. Muxtar İmanov — Azərbaycan Dillər Universiteti (Azərbaycan)
Akad. Möhsün Nağısoylu — AMEA Dilçilik İnstitutu (Azərbaycan)
Prof.Dr. Mahirə Hüseynova — Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Əbülfəz Quliyev — AMEA Naxçıvan Bölməsi (Azərbaycan)
Prof.Dr. Ramazan Qorxmaz — Maltepe Universiteti (Türkiyə)
Dos.Dr. Arif Ağalarov — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Dos.Dr. Mehriban Əsədullayev — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Pedaqogika və Psixologiya elmləri / Psychology and pedagogical sciences / Науки психология и педагогика:

Prof.Dr. İsmayıl Əliyev — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Bəxtiyar Əliyev — Milli Məclisin Elm və Təhsil komitəsi (Azərbaycan)
Prof.Dr. Müseyib İlyasov — Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Erdal Bay — Qaziantep Universiteti, (Türkiyə)
Dos.Dr. Çapay Quliyev — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Sənətsüənəşlik və memarlıq elmləri / Art criticism and architectural sciences / Современные искусствоведческие и архитектурные науки:

Prof. Dr. Cəfər Qiyasi — Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutu (Azərbaycan)
Prof. Dr. Gülnaz Abdullazadə — Bakı Musiqi Akademiyası (Azərbaycan)
Prof. Dr. Mənsur İbrahimov — Azərbaycan Milli Konservatoriyası (Azərbaycan)
Prof. Dr. Siyavuş Kərimi — Azərbaycan Milli Konservatoriyası (Azərbaycan)
Prof. Dr. Təyrel Məmmədov — Bakı Musiqi Akademiyası (Azərbaycan)
Prof. Dr. Aynur Elhan Nəzir — Nəcməddin Erbakan Universiteti (Türkiyə)
Prof. Səidə Məmmədova — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof. Dr. Ağavərdi Paşayev — Azərbaycan Milli Konservatoriyası (Azərbaycan)
Dos. Dr. Günay Məmmədova — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Dos. Dr. Gülnarə Qənberova — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Dos.Dr. Gülxarə Əhmədova — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Tarix, antropologiya / History, anthropology / История, антропология

Akad. İsmayıl Hacıyev — AMEA Naxçıvan Bölməsi (Azərbaycan)
Prof.Dr. İbrahim Ethem Atnur — Milli Müdafiə Universiteti (Türkiyə)
Prof.Dr. Kərim Şükürov — AMEA Tarix və Etnologiya İnstitutu (Azərbaycan)
Prof.Dr. Xəzər Hüseynov — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Metin Ünver — İstanbul Universiteti (Türkiyə)
Dos.Dr. Emin Şixəliyev — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Fəlsəfə və hüquq və siyasi elmlər elmləri / Philosophy and law and political science in the sciences / Философия и право и политология в науках:

Prof.Dr. Əmir Əliyev — Bakı Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

NAXÇIVAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİ

Prof.Dr. Vüqar Rəhimzadə — Bakı Slavyan Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Qərib Allahverdiyev — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Cavid Abdullazadə — Ankara Universiteti (Türkiyə)
PhD. Məhəmməd Quluzadə — Hüquq və İnsan Haqları İnstitutu (Azərbaycan)

İqtisad elmləri / Economic Sciences / Экономические науки

Prof.Dr. İmran Əkbərov — Cənub Universiteti (Rusiya)
Prof.Dr. Teymur Abbasov — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Aslı Beyhan Acar — İstanbul Universiteti (Türkiyə)
Prof.Dr. Ağarza Rüstəmov — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Kutluk Kağan Sümer — İstanbul Universiteti (Türkiyə)
Prof.Dr. İbrahim Giritlioğlu — Qaziantep Universiteti (Türkiyə)
Dos.Dr. Cavadxan Qasimov — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Tibb və Əczaçılıq elmləri / Medicine and Pharmaceutical Sciences / Медицина и фармацевтические науки:

Prof.Dr. Aziz Kubayev — Səmərqənd Dövlət Tibb Universiteti (Özbəkistan)
Prof.Dr. Qalib Qarayev — Azərbaycan Tibb Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Erkut Attar — Yeditepe Universiteti (Türkiyə)
Prof.Dr. Cabbar Hacıyev — Azərbaycan Tibb Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Çingiz Rəhimov — Azərbaycan Tibb Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Cengiz Ara — Malatya Universiteti (Türkiyə)
Prof.Dr. Məhbubə Vəliyeva — Azərbaycan Tibb Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Aslı Gürsoy — Ufuk Universiteti (Türkiyə)
Prof.Dr. Mehmet Sarper Erdoğan — İstanbul Universiteti-Cərrahpəşə (Türkiyə)
Prof.Dr. Tülin Öztürk — İstanbul Universiteti-Cərrahpəşə (Türkiyə)
Prof.Dr. Ercüment Karasulu — Ege Universiteti-Cərrahpəşə (Türkiyə)
Dos..Dr. Müşviq Həsənov — Azərbaycan Tibb Universiteti (Azərbaycan)
Dos.Dr. Gültəkin Əliyeva — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Dos.Dr. Elmar Rzayev — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Dos. Dr. İlhamə Mustafayeva— Azərbaycan Tibb Universiteti (Azərbaycan)
PhD. İlhamə Cəfərli — Guys və St Thomas Evelina Uşaq Xəstəxanası (Böyük Britaniya)

Riyaziyyat, mexanika və texnika elmləri / Mathematics, Mechanics, and Engineering Sciences / Математика, механика и технические науки

Prof.Dr. Rafiq Əliyev — Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Məsud Əfəndiyev — "Helmholtz" Elmi-Tədqiqat Mərkəzi (Almaniya)
Prof.Dr. Sabir Mirzəyev — Bakı Dövlət Universiteti (Azərbaycan)
Prof.Dr. Yaqub Məmmədov — Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu (Azərbaycan)
Prof.Dr. Klaus Haenssger — Leypsik Texniki Universiteti (Almaniya)
Dos.Dr. Cabir Əsədov — Rusiya Dövlət Aqrar Universiteti (Rusiya)
Dos.Dr. Hüseyn Qasimov — Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Fizika və astronomiya elmləri / On Physics and astronomy sciences / По физике и астрономии:

Akad. Arif Həşimov — ARETN Fizika İnstitutu (Azərbaycan)
Prof.Dr. Xəlil Kələntər — Global Optical Solutions şirkətinin baş tədqiqatçısı (Yaponiya)

NAXÇIVAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİ

Prof.Dr. Soltan Əliyev – ARETN Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu (Azərbaycan)

Dos.Dr. Məftun Əliyev – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Dos. Dr. Ruslan Məmmədov – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Biologiya, kimya və aqrar elmlər / Biology, Chemistry, and Agricultural Sciences / Биология, химия и сельскохозяйственные науки

Akad. Tariyel Talıbov – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Prof.Dr. Qərib Mürşüdoğlu – York Universiteti (Böyük Britaniya)

Prof.Dr. Daşqın Qənbərov – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Prod.Dr. Qasım Hüseynov – Bakı Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Prod.Dr. İsa Özeydin – Kafkas Universiteti (Türkiyə)

Prof. Dr. İsmayıl Məmmədov – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Prof.Dr. Səyyarə İbadullayeva – AR ETN Botanika İnstitutu (Azərbaycan)

Prof.Dr. Sevgi Kolaylı – Karadeniz Texnik Universiteti (Türkiyə)

Prof.Dr. Salah Akkal – University of Mentouri Constantine (Əlcəzair)

Prof.Dr. Oktay Yıldız – Gümüşhane Universiteti (Türkiyə)

Prof.Dr. Saleh Məhərrəmov – AMEA Genetik Ehtiyatlar İnstitutu (Azərbaycan)

Prof.Dr. Daşqın Qənbərov – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Prof.Dr. Tofiq Əliyev – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Prof.Dr. Hacı Nəcəfov – Kafkas Universiteti (Türkiyə)

Dos.Dr. Usman Zulfikar – The Islamia University of Bahawalpur (Pakistan)

PhD. Maxim Proshchalykin – Far East Branch of Russian Academy of Sciences (Rusiya)

PhD. Pərvin Quliyev – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Coğrafiya və yer elmləri / Geography and soil science / География и почвоведению:

Prof.Dr. Zakir Eminov – ARETN akademik H.Ə. Əliyev adına Coğrafiya İnstitutu (Azərbaycan)

Prof.Dr. Nəriman Paşayev – Milli Aviasiya Akademiyası (Azərbaycan)

Prof.Dr. Faruk Yıldırım – Karadeniz Texniki Universiteti (Türkiyə)

Dos.Dr. Lətifə Novruzova – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

Dos.Dr. Elnarə Seyidova – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

PhD. Ülviyyə İsgəndərova – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

PhD. Türkanə Əliyeva – Naxçıvan Dövlət Universiteti (Azərbaycan)

MÜNDƏRİCAT

HUMANİTAR ELMLƏR

Əjdər Babazadə, Joao Marrieros, Hüsrev Kastacı, Aslan Qasimov, Fidan Xələfova-Əliyeva, İlahə Nəhmətova, Turan Eldarov, Şəhriyar Səməndarov, Cavid Bayramov, İlkin Rzayev, Şahanə Pənahlı	
Paleolitik araşdırmalarda litik istehsal zəncirində (chaîne opératoire) eksperimental təcrüblər (flint knapping)	4-14
Nərgiz Kərimova	
Eldar İsmayılovun tədqiqatlarında “Böyük terror”un repressiv mexanizmləri	15-20
Ülviyyə Mehraliyeva	
Müasir cəmiyyətdə sosial ədalət anlayışının fəlsəfi aspektləri	21-26
Aytən Məhərrəmov	
1948-1953-cü illərdə azərbaycanlıların Ermənistan SSR-dən deportasiyası: icra mexanizmləri və nəticələri	27-34

İCTİMAİ ELMLƏR

Leyla Əfəndiyeva	
Bərpa olunan enerji infrastrukturunun investisiya təminatında yaşıl maliyyə və qarışıq maliyyələşdirmə modellərinin tətbiqi	35-42
Nuriyyə İbrahimova, Əliyeva Zəkiyə	
Rəqəmsal iqtisadiyyatda sosial investisiyaların maliyyələşdirilməsi və insan kapitalının inkişafı	43-48
Nadir Ələkbərov	
Azərbaycanda İKT-nin makroiqtisadi təhlili və qeyri-neft iqtisadiyyatında rol	49-55
Eltun İbrahimov, Gülnar Cabbarova	
Naxçıvanda regional inkişafın maliyyə təminatı: 2023-2027-ci illər dövlət proqramının strateji və iqtisadi aspektləri	56-63
Vəliyev Şahnur	
Azərbaycan kapital bazarında listing və açıqlama tələblərinin investor bazasının genişlənməsinə təsiri	64-71
Aqşin Cəfərov	
İşgaldan azad edilmiş ərazilərdə dağ-mədən müəssisələrinin innovasiya və texnologiya səviyyəsinin təhlili	72-78
Əbdülhüseyn Zamanov	
Azərbaycan Respublikasında demoqrafik dayanıqlılığın təmin edilməsi: prioritet istiqamətlər və inteqral qiymətləndirmə modeli	79-87
Nigar Qurbanzadə	
Azərbaycan Texniki Universitetinin təhsil bazarındakı mövqeyinin iqtisadi və rəqabətlik aspektindən qiymətləndirilməsi	88-97
Mərhəmət Bayramov	
Azərbaycan bank sistemində məzənnə riskinin idarə olunması: 2015–2024-cü illər üzrə riskə məruz dəyər (VAR) yanaşmasının empirik qiymətləndirilməsi	98-103
Mirmövsum Dadaşev	
İqtisadiyyatın yeni inkişaf mərhələsində Abşeron yarımadasının ümumi su tələbatının ödənilməsində dəniz suyunun duzsuzlaşdırılmasının strateji rolu	104-114
Goncha Muradli	
Generation Z as insurance consumers: trust, homeownership barriers, and pathways to engagement in the United States and Azerbaijan	115-121

Elvin Əliyev Dayanıqlı sosial inkişafın institusional təminatının təkmilləşdirilməsi: problemlər və inkişaf istiqamətləri	122-129
Murad Teymurov Dövlət-özəl tərəfdaşlıqlarında risklərin bölüşdürülməsi və dəyərə görə səmərəliliyin qiymətləndirilməsi: Azərbaycan üçün konseptual çərçivə	130-138
Xanım Məmmədli Süd sənayesində qida məhsulları istehsalının inkişafında sahibkarlığın rolu	139-147
Samir Aslanov Azərbaycanın bərpa olunan enerji strategiyası və yeni nəsil şəhər modellərində tətbiqi	148-153
Elvira Badalova Social alienation and the crisis of meaning in contemporary political philosophy: an interpretation of Heidegger and Benhabib	154-164
Gülsüm Kərimova I–IV siniflərdə atalar sözlərindən istifadə etməklə şagirdlərdə əqli tərbiyənin formalaşdırılması məsələləri	165-171
Qu Hang From technological intervention to warm protection: digital technology empowers the innovation of the home-based elderly care model and the return of humanities	172-180
Murad Məmmədli Erməni daşnak qüvvələrinə qarşı mübarizədə Abbasqulu bəy Şadlinskiyin hərbi-siyasi rolu	181-187

TƏBİƏT VƏ TİBB ELMLƏRİ

Günay Abbasova Samur-Dəvəçi fiziki-coğrafi rayonunda sahilyanı landşaftların transformasiya dinamikasının müasir metodlarla qiymətləndirilməsi	188-195
Musa Vəliyev Mil-Muğan iqtisadi rayonunda kənd məntəqələrinin planlaşdırılması və yenidən qurulması	196-204
Elnarə Seyidova Naxçıvan Muxtar Respublikasında nəmlənmə şəraitinin aqroiqlim və ekoloji xüsusiyyətləri	205-214
Pərvin Quliyev, Rəvanə Əsgərli Stibium-sulfid sistemlərinin elektrokimyəvi yolla sintezinə bir sıra amillərin təsirinin öyrənilməsi	215-221
Bəxtiyar Allahverdiyev, İranə Qələndərli, Vəfa Yaqubova, İlhamə Kərimova Propilen oliqomeri reagentlərinin təsirindən kütüm balığının (rutilus frisii kutum) toxumalarında fizioloji-biokimyəvi göstəricilərinin dəyişməsi	222-228
Orxan Xudiyev, Özləm Əhmədli NDU Tibb fakültəsi tələbələrində həyat tərzi, sağlamlıq və davranış göstəricilərinin cinslər üzrə qiymətləndirilməsi	229-235
Teymur İlyash, Tərlan Allahverdiyev, Tofiq Əliyev, Günel Qəhrəmanova Fe–As–S sistemində şüşəmələgəlmə və şüşələrin xassələri	236-242